

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Diaarinumero VN/17928/2024

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle hallituksen esityksestä perusopetuslain muuttamiseksi

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä perusopetuslain muuttamiseksi.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Perusopetuslakia esitetään muutettavaksi siten, että puhelimen ja muiden mobiililaitteiden käyttö oppituntien aikana sallittaisiin vain tietyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulujen olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana.

Esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.

Lisäksi esitetään liikunnallisen elämäntavan lisäämistä osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto tarkastelee esitystä erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta.

LSKL pitää esitystä perusopetuslain muuttamisesta kannatettavana. Mobiililaitteiden käytön rajoittaminen oppituntien aikana sekä niiden opetusta tai oppimista häiritsevään käyttöön puuttuminen vahvistavat oppilaiden keskittymistä opetukseen ja sitä kautta turvaavat lapsen oikeutta oppimiseen sekä turvalliseen oppimisympäristöön.

Esitys vahvistaa oppilaiden yhdenvertaista kohtelua. Jo tällä hetkellä osassa Suomen kunnista koulut määrittelevät järjestyssäännöissään oppilaiden puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana, mutta tämä ei ole ollut kouluille pakollista. Näin ollen kunnissa ja kouluissa on hyvin erilaisia käytäntöjä mobiililaitteiden käytön suhteen. Tätä esitys osaltaan selkeyttää.

LSKL nostaa kuitenkin esille kysymyksen siitä, missä määrin esitys todellisuudessa muuttaa nykytilaa oppituntien ulkopuolelle jäävän koulupäivän osalta. Esityksessä todetaan, että edellytyksiä mobiililaitteiden käytön kieltämiselle kokonaan välitunneilla ei perusoikeuksien näkökulmasta ole, mutta että koulu voi ohjata sitä järjestyssääntöin. Hyvää tässä on se, että sääntöjä laadittaessa voidaan huomioida niin paikalliset tarpeet kuin henkilöstön, oppilaiden ja vanhempienkin näkemykset, mutta samalla se voi tarkoittaa sitä, että kunnissa ja kouluissa on todennäköisesti jatkossakin hyvin erilaisia kirjauksia ja toimintatapoja. LSKL pitääkin tärkeänä, että lain toimeenpanoon varataan riittävät resurssit sekä ohjeistetaan ja tuetaan kuntia sekä kouluja niin järjestyssääntöjen laatimisessa kuin niitä tukevan toimintakulttuurin sekä yhtenäisten käytäntöjen luomisessa.

Esityksen keskeisenä puutteena LSKL näkee sen, ettei lapsia ja nuoria ole kuultu lainvalmistelun aikana. Kun kuuleminen toteutetaan vasta lainvalmistelun ollessa jo näin pitkällä, voidaan perustellusti kysyä, onko kyse pikemminkin vain muodollisesta kuulemisen toteuttamisesta kuin lasten ja nuorten tosiasiallisesta mahdollisuudesta saada näkemyksensä kuuluviin. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle kesäkuussa 2023 antamissaan suosituksissa suositellut, että lapset osallistetaan päätöksentekoon kaikissa lapsiin liittyvissä asioissa myös valtakunnallisessa politiikanteossa.

LSKL kannattaa aluehallintoviraston toimivallan muuttamista niin, että aluehallintovirastot voivat toteuttaa valvontaa säädöksen toimeenpanoon liittyen.

Mobiililaitteiden käyttö koulupäivän aikana

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä sitä, että säännösmuutoksilla parannetaan opetuksen järjestäjän toimivaltuutta mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla.

Jatkotyöskentelyssä tulee kiinnittää huomiota siihen, millaisia ratkaisuja niin eri puolilla Suomea kuin kansainvälisesti on löydetty mobiililaitteiden liiallisen käytön rajaamiseen koulupäivän aikana. Hallituksen esityksessä tuodaan esille monia hyviä kansainvälisiä esimerkkejä kuten Ruotsissa toteutetut lainsäädäntömuutokset. Liiallisen käytön rajaaminen on tärkeää, sillä kuten myös hallituksen esityksessä esille nostetuissa tutkimuksissa (mm. Martikainen ja Saarikivi 2024) on todettu, liiallinen laitteiden käyttö muuhun kuin oppimiseen tai opiskeluun voi estää muun muassa lasten ja nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta, lisätä liikkumattomuutta ja vaikuttaa heikentävästi keskittymiskykyyn ja sitä kautta oppimiseen.

Kunnille ja kouluille tulee taata riittävä ohjeistus ja tuki lain toimeenpanossa ja järjestyssääntöjen laatimisessa sekä järjestyssääntöjä tukevan toimintakulttuurin luomisessa ja ylläpitämisessä. LSKL pitää tärkeänä, että valtakunnallisesti selvitetään ja seurataan järjestyssääntöjen toteuttamisen käytäntöjä ja jaetaan niistä hyviä kokemuksia ja mahdollistetaan vertaisoppiminen. Tällä voidaan myös tukea sitä, että eri kuntien ja koulujen käytännöt yhdenmukaistuvat.

Huomiota tulee kiinnittää myös opettajankoulutukseen ja täydennyskoulutukseen, sillä monet opettajat ovat toivoneet lisäkoulutusta työrauhan ylläpitämisen tueksi. Samalla on hyvä muistaa, että koulujen työrauhaan vaikuttavat monet asiat, ja mobiililaitteiden käytön pohtiminen ja rajaaminen koulupäivän aikana on vain yksi osa oppimista tukevan ja turvallisen toimintakulttuurin luomista. Esimerkiksi Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta tiedetään, että lasten ja nuorten hyvinvointia kouluissa haastavat edelleen mm. kiusaaminen, häirintä ja väkivalta, joita tapahtuu niin verkossa kuin kasvotusten. Myös mobiililaitteiden käyttäjinä lapset ja nuoret ovat keskenään erilaisia, eikä kaikilla niiden liiallinen käyttö ole suuri ongelma.

Opetuksesta vastaavan tahon tulee järjestää tarvittavat oppimisvälineet

Keskusliitto pitää hyvänä, että esityksessä on eroteltu toisistaan osana opetusta tapahtuva laitteiden käyttö sekä oppimiseen liittymätön käyttö. Digitaalisten taitojen harjoittelu on tärkeä taito, joiden opettamisessa kouluilla on tärkeä rooli. Samalla LSKL korostaa, että nykyistä enemmän tulisi käydä keskustelua siitä, mikä on digitaalisten laitteiden rooli osana opetusta ja mihin päätös niiden käytöstä perustuu. On tärkeä korostaa, että digitaalisten laitteiden käytön tulee aina perustua pedagogiseen harkintaan huomioiden myös muun muassa oppilaiden iän.

LSKL pitää tärkeänä, että opetuksesta vastaavat tahot järjestävät jokaiselle lapselle ja nuorelle tarvittavat ja tarkoituksenmukaiset oppimisvälineet, mukaan lukien digitaaliset laitteet. Tämä osaltaan vähentäisi lasten omien mobiililaitteiden käyttöä ja tarvetta kouluissa. Samalla on tärkeä huolehtia siitä, että koulun tarjoamiin digitaalisiin laitteisiin saadaan asennettua riittävät suojaukset, jotka estävät niiden käyttämisen opetukseen ja oppimiseen liittymättömiin asioihin. Kun olemme tavanneet opettajia ja vanhempia teemaan liittyen, on tämä ollut asia, jota monet vanhemmat nostavat esille. He kokevat sen vaikuttavan lasten keskittymiskykyyn ja opetuksen seuraamiseen sekä oppimiseen haitallisesti.

Aluehallintoviraston toimivallan muuttaminen

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa esitystä aluehallintovirastojen toimivallan muuttamisesta siten, että voivat oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. LSKL kuitenkin toteaa, että samalla kun aluehallintoviraston tehtäviä lisätään, tulee viraston resurssoinnista huolehtia siten, että tehtävää pystytään tosiasiallisesti hoitamaan niin, että se ei ole muusta laillisuusvalvontatyöstä pois.

Ohjaus ja tuki kohti liikunnallista elämäntapaa

Keskusliitto kiittää huomion kiinnittämistä lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan tukemiseen ja edistämiseen. Liikunnallista elämäntapaa tukee siihen kannustava ympäristö, jolloin puistojen ja esimerkiksi koulujen piha-alueiden ja muiden lähivirkistysalueiden suunnitteluun ja liikuntavälineisiin tulee kiinnittää huomiota. LSKL pitää tärkeänä, että myös lapset ja nuoret otetaan mukaan ympäristön suunnitteluun. Tämän merkitys on korostunut, kun olemme eri yhteyksissä keskustelleet lasten ja nuorten kanssa mobiililaitteiden käytöstä välitunneilla ja pohtineet yhdessä, mitä muuta he voisivat tehdä laitteilla olon

sijaan. Mieluisina välituntekemisinä lapset ja nuoret ovat nostaneet esille mm. erilaiset yhteiset leikit ja pallopelit kuten jalkapallon tai koripallon. Samalla he tuovat esille, että koulun pihoiilla ei välttämättä ole pallokenttiä tai niiden käyttö on hyvin rajattua.

Liikunnallisen elämäntavan luomisessa ja liikkumiseen kannustamisessa aikuisten rooli ja merkitys on tärkeä. Koulujen arjessa toimivat aikuiset voivat tukea lapsia ja nuoria liikkumaan mm. ohjaamalla välituntitoimintaa. Monilla kouluilla on hyviä kokemuksia esimerkiksi erilaisista ulkoliikuntavälitunneista. Pidämme tärkeänä, että liikkumisen ohella pohditaan myös muuta välitunneille sopivaa vaihtoehtoista tekemistä, johon lapset ja nuoret saadaan innostettua mukaan.

Muut huomiot

Keskusliitto tunnistaa, että puhelimiin ja muihin mobiililaitteisiin liittyvä keskustelu kattaa lasten ja nuorten elämän kokonaisvaltaisesti, jolloin on hyvä huomioida myös lasten ja nuorten vapaa-aika sekä kodin ja vanhempien merkitys digikasvatuksessa. Samalla on tärkeä muistaa, että koulu toimii suunnannäyttäjänä yhteiskunnassa ja voi esimerkiksi vaikuttaa myös lasten, nuorten ja perheiden vapaa-ajan toimintaan. Tässäkin mielessä nyt lausuttavana oleva esitys on tärkeä ja oikeansuuntainen. Koulun aikuisten rooli korostuu erityisesti tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lapsia ja nuoria digitaalisten laitteiden turvallisessa käytössä.

Kaiken kaikkiaan LSKL pitää keskustelua siitä, miten kouluissa voidaan tukea lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän aivoterveystään, tervetulleena. Koska lasten ja nuorten itsesäätelytaidot ovat vasta kehitymässä, ei vastuuta siitä missä määrin he esimerkiksi viettävät aikaa erilaisilla laitteilla voi jättää yksin heille. Lasten ja nuorten aivot tarvitsevat erityistä suojelua. Tässä he tarvitsevat niin koulun kuin myös kaikkien muiden heidän ympärillään olevien aikuisen tukea, ohjaamista ja rajaamista. Se edellyttää myös ymmärrystä siitä, miten lapset ja nuoret laitteita käyttävät ja mitä merkityksiä heillä niille on.